

Бій під Крутами: п'ять важливих фактів

29 січня в Україні відзначають пам'ять героїв Крут - українських студентів, які, намагались зупинити більшовицький наступ на Київ у 1918 році, потрапили в полон і були розстріляні більшовиками.

Що відомо про цю подію з історії Української Народної республіки? Пояснюємо коротко.

Захисники

З українського боку в бою під Крутами брали участь приблизно 600 бійців:

- 250-400 старшин та курсантів Першої української військової школи ім. Богдана Хмельницького;
- 114-130 добровольців 1-ї сотні Куреня студентів Січових Стрільців (студенти університету св. Володимира, учні гідротехнічної школи, учні лікарської школи тощо);
- 60 вояків Куреня смерті;
- 80 бійців чернігівського вільного козацтва;
- кавалерійський загін.

Їм протистояли шість-сім тисяч більшовиків.

Бій 29 січня 1918 року тривав кілька годин і завершився великими втратами для більшовиків. Українським бійцям вдалося на кілька днів зупинити просування більшовицьких військ до Києва. Симон Петлюра мав час на придушення повстання більшовиків на заводі "Арсенал".

Історик Ярослав Файзулін в інтерв'ю Cultprostir, яке поширив Український інститут національної пам'яті, оцінив бойові втрати серед більшовиків у 300 людей, серед бійців УНР - у 70-100 загиблих. Він також зазначав, що бій під Крутами надав час уряду УНР підписати 9 лютого Берестейській договір з країнами Четвертного союзу (Німеччина, Австро-Угорщина, Туреччина та Болгарія). УНР була визнана як самостійна держава, а її армія отримала підтримку німецької та австро-угорської армій у боротьбі з більшовиками.

Учасники зйомок фільму "Крути 1918"

Самопожертва

На залізничній платформі в Крутах за 130 км від Києва українські студенти ціною власного життя зупинили на кілька днів наступ більшовицької армії на українську столицю.

Приблизно 30 студентів з розвідувального підрозділу потрапили в полон, більшовики їх розстріляли. Є ймовірність, що перед смертю їх піддали тортурам.

Відомі прізвища лише 19 загиблих.

Історик Ярослав Файзулін в інтерв'ю Cultprostir, яке поширив Український інститут національної пам'яті, оцінював кількість розстріляних у 28 людей.

Для УНР загиблі студенти одразу стали героями. Одним з перших написав вірша "Пам'яті тридцяти" Павло Тичина.

"Понад все вони любили свій коханий край. Вмерли в Новім Заповіті з славою святих", - писав поет.

Командувач

Командувачем українських частин, які брали участь у бою під Крутами, був Аверкій Гончаренко - колишній капітан російської імператорської армії, нагороджений Георгіївським хрестом.

На час подій він був командиром куреня Першої української військової школи імені Богдана Хмельницького.

Відомо, що пізніше він працював у Військовому міністерстві Української держави Павла Скоропадського, а у 1919 році був одним з соратників Симона Петлюри, очолював його державну канцелярію.

Після війни він оселився на Галичині. У Другій світовій війні воював в лавах Першої української дивізії Української національної армії (дивізія "СС Галичина"). Помер в еміграції у США 1980 року.

Одна з найбільш міфологізованих сторінок історії

Мурал художника Андрія Пальваля на одному з будинків на вулиці Велика Васильківська у Києві

Через брак документів про ті події історики неодноразово спиралися на спогади їх учасників. Але мемуари є суб'єктивною оцінкою подій і наведена інформація потребує додаткової перевірки.

Як зазначав краєзнавець та письменник Станіслав Цалик, головним джерелом інформації про бій під Крутами була праця Дмитра Дорошенка "Історія України. 1917-1923", написана 1930 року в Берліні.

"Перевидана кілька разів у незалежній Україні, вона, на жаль, містить чимало перекручень, слугуючи і нині основним джерелом вигадок про той бій", - зазначав Цалик.

Перш за все це проявилось у завищенні кількості жертв з українського боку. Оскільки поети почали прославляти Крути як український аналог битви під Фермопілами, з'явилася і цифра у 300 загиблих героїв.

Дмитро Дорошенко, який був противником Михайла Грушевського і міністром закордонних справ гетьмана Скоропадського, 1921 року в нарисі "Пам'яті тих, що полягли під Крутами" поширив неправдиву інформацію про те, що під Крутами воювали лише студенти.

Він же подав причиною їхньої загибелі те, що офіцери накивали п'ятами з поля бою і звинуватив у смерті молодих патріотів вище керівництво УНР.

Учасники історичної реконструкції "Битва за Арсенал" у 2019 році

Насправді у Києві почалося повстання на заводі "Арсенал", а курінь ім. Шевченка у сусідньому Ніжині перейшов на бік більшовиків, тому у рішенні Аверкія Гончаренка про відступ, щоб уникнути оточення і повернутися до Києва, не було нічого дивного.

Фільм

2019 року на екрани вийшла історична драма Олександра Шапарєва "Крути 1918". Наразі фільм доступний для перегляду на каналі Держкіно в [Youtube](#).

Половину коштів на фільмування з бюджету у 52 млн грн надала держава, а до батальних сцен залучили бійців Національної гвардії.

Фільм поєднував висвітлення реальних історичних подій з вигаданою сюжетною лінією про боротьбу української контррозвідки проти більшовиків.

У міністерстві інформації ще до виходу фільму на екрани його порівняли із відомою американською військовою мелодрамою 2001 року.

"Ця історія столітньої давності - це той програш, який ми уважно вивчаємо, аналізуємо, щоб рухатися далі. Це той "Перл-Харбор", після якого Україна піднялася і буде рухатися далі", - розповів держсекретар міністерства Артем Біденко.

Оцінка кількох українських кінокритиків була далекою від захоплення.

"Олексій Шапарев зробив все, щоб позбавити українських глядачів віри в те, що велике українське кіно рано чи пізно не підведе. І в тому, що замість демонстрації ледачої переробки серіальних штампів, поганих костюмів та нецікавих героїв розповість колись цікаву масштабну історію", - писала кінокритикиня Lb.ua Дарія Бадьйор.

У коментарях до розміщеного у Youtube фільму ви можете побачити і схвальні, і негативні відгуки глядачів.

<https://www.bbc.com/ukrainian/news-55853090>